

Antonio Staglianò*Madre di Dio. La mariologia personalistica di Joseph Ratzinger,*

– San Paolo, Cinisello Balsamo (Milano), 2010., 110 str.

Antonio Staglianò, autor djela naslovljenog *Majka Božja: Personalistička mariologija Josepha Ratzingera*, talijanski je biskup, teolog i pjesnik. U svojim se teološkim djelima posebno bavi odnosom vjere i razuma, trinitarnom teologijom i naučavanjima Ivana Pavla II. i Benedikta XVI.

Djelo je izišlo u nizu *Alma Mater*, a ima deset naslova i zaključak. Predgovor je napisao poznati talijanski mariolog Stefano De Fiore. Vrijedno je spomenuti kako u njemu podsjeća na šest Ratzingerovih motiva za kršćanski govor o Mariji: Marija uvijek osvjetljuje i ukazuje na misterij Isusa Krista, pravoga Boga i pravoga čovjeka; mariologija pretpostavlja ispravan odnos i integraciju Biblije, Tradicije, učiteljstva, teologije, liturgije i Božjega naroda; Marija povezuje i sintetizira Stari i Novi zavjet; marijanska pobožnost ujedinjuje razum i osjećaje; Marija je slika i model Crkve; Marija je paradigma Božjega plana sa svakim čovjekom, posebno sa ženom.

Kao polazište svojih promišljanja autor uzima temeljnu karakteristiku Ratzingerove teologije: »njegova teologija je teološka« (str. 25.). Ovo, naizgled nepotrebno određenje Ratzingerove teologije otkriva kako je ona argumentirana polazeći od božanske objave, promišljajući Boga i njegovo prvenstvo, kritički reflektirajući relaciju Boga sa stvorenjem, čovječanstvom i svijetom. Takva se teologija rađa iz vjere Crkve koja čuva i prenosi Božju objavu u punini izrečenu u Isusu Kristu, stavljajući se u službu iste vjere. Drugim riječima, onaj tko je u zajedniš-

tvu Crkve upoznao Božju ljubav objavljenu u Isusu Kristu osjeća potrebu i ima zadaću o toj ljubavi promišljati i govoriti.

Tako teologija nije tek *govor* jedne vjeroispovijesti, nego kontekstualizirana *misao* o Bogu, čovjeku i svijetu sposobna očitovati razloge vlastite vjerodostojnosti. Teologija nije samo razumsko promišljanje, već je »uvijek mudrosna meditacija o konkretnom« (str. 26.). *Teološka* teologija živi u konceptima i sustavima, ali uvijek smjera na prvenstvo Boga kojega susrećemo u vjeri.

Na tragu rečenoga, autor ustvrđuje kako je i Ratzingerova mariologija *teološka*: unutar i iza marijanskoga pitanja uvijek stoji pitanje o Bogu. *Teološka mariologija* takva je jer »misterij Marije čuva istinu o misteriju o Bogu i o ekonomiji spasenja« (str. 32.). Misterij Marije čuva kršćansku viziju prvenstva Boga koji djeluje u povijesti, koji je u relaciji s čovjekom te s njim u suradnji ostvaruje svoja čuda, sve do posebnoga događaja utjelovljenja Božjega Sina, rođena od Marije Djevice. Daleki Bog postaje Bog s nama, njegov misterij postaje neposredan.

U toj vjeri Crkve, Marija iz Nazareta stavljena je u samo srce kršćanske vjeroispovijesti o Bogu koji je postao čovjekom te se njegova inkarnacija ne može misliti bez Marije. Bog na neki način ovisi o Marijinu odgovoru: Marija svojim *fiat*, u punoj slobodi, postaje posebna suradnica/sugovornica spasenja svijeta. Zato se u Mariji očituje *ljepota* stvorenog i spašenog čovjeka.

Sve što se u njezinoj osobi događa odnosi se na cijelo čovječanstvo, Crkvu i cijelu povijest spasenja. Marija postaje teološki značajna kao krajnja osobna konkretizacija Crkve: u trenutku svojega *fiat*, ona je (novi) Izrael u osobi. Drugim riječima, Marija je kao osoba personifikacija (*prototip*) Crkve, odnosno u Kristu spašenoga i obnovljenoga čovječanstva (*tip*). U takvom personalističkom pri-

stupu biološko je neodvojivo od ljudskoga, a ljudsko od teološkoga. Sve Marijine biološko-povijesne činjenice ulaze u teološku stvarnost njezina misterija.

Autor primjećuje kako Ratzinger tumači marijanske dogme upravo preko principa »prototip – tip« odnosno »tip postoji u osobi«. Posebno se osvrće na dvije zadnje: bezgrješno začéće Blažene Djevice Marije (personifikacija bezgrješnosti Crkve, usp. Ef 5,27) i njezino uznesenje dušom i tijelom na nebo (personifikacija Crkve spašene u punini, personifikacija spašena čovječanstva koje očituje ljepotu, uzvišenost i dostojanstvo ljudske osobe i tijela).

Prema tomu, odlučujući put za ispravno promišljanje Marijine osobe tipološka je egzegeza, odnosno duhovno (teološko) čitanje Svetoga pisma. Drugim riječima, čitanje pojedinih biblijskih tekstova u cjelini jednoga Pisma i jedne povijesti spasenja, pri čemu nam se svaki od njih otkriva u novom svijetlu. Tako se izbjegava opasnost izoliranja Marije iz povijesno-spasenjske perspektive. Spomenutim čitanjem ispravno se uočava kako Marijina osoba ima daleke korijene. Marija je u svojoj osobi inkarnacija čovjekova odgovora Bogu, ona je sveti ostatak koji ostaje vjeran Bogu i omogućuje novi stadij Božjega nauma spasenja. Popis se može nastaviti, razmatrajući sve starozavjetne osobe i figure u kojima se koncentrira iščekivanje i realiziranje Božjega spasenja i čovjekove suradnje.

Prema Ratzingeru, biti *osobom* znači *biti mjestom za Boga* (biti u milosti, biti u relaciji s Bogom). Božja prisutnost u Marijinu životu i njezina otvorenost toj prisutnosti bitno utemeljuju i određuju njezinu osobu. Marija je osoba u punini jer je personifikacija Božje vizije čovjeka. Promatrajući nju, postajemo svjesni što smo mi i što trebamo biti, kako pojedinačno tako i u zajedništvu Crkve.

Osoba se očituje u svojem egzistencijalnom djelovanju, ona postaje vidljiva preko svojega poslanja. Autor sintetizira temeljne pojmove kojima Ratzinger opisuje Marijino poslanje koje se uvijek promišlja u odnosu prema Isusu Kristu, te se polazeći od toga odnosa uviđa Marijina posebna i tipološka vrijednost. Marija je *vjernica* (u stavu slušanja, potpuno slobodna i u punom povjerenju te suradnji, ona je otvorena Božjoj inicijativi), *posrednica milosti* (zbog posebne i neponovljive misije u povijesti spasenja iz koje izvire njezino novo i trajno majčinstvo, uvijek shvaćeno kao subordinirano posredništvo u Kristu, jedinom posredniku spasenja), *žalosna* (u njoj se, osobito pod križem, očituje Božje su-patništvo s čovjekom), *proročica* (sposobna ući u unutarnji dijalog s Božjom riječju, propitkujući njezino značenje), *moliteljica* (njezina molitva, puni izričaj molitve Izraela, model je molitve i veličanja Boga, ali u isto vrijeme ona, kao Bogorodica i Uznesena, može biti i zazivana od strane molitelja, gdje se on stavlja u njezinu molitvu Bogu i pohvalu zbog silnih djela), *žena* (ona, kao žena koja surađuje u spasenju, ostvaruje u svojoj osobi sve ono što predstavlja žena u povijesti spasenja od svojih početaka), *kći Sionska* (ona je personifikacija Božjega naroda koji stoji nasuprot Bogu kao slobodni sugovornik i njegovo obitavalište), *majka vjernika* (to što Crkva je i treba biti, posebice u svojoj vertikalnoj dimenziji, konkretno spoznaje gledajući Mariju).

Na tragu rečenoga, valja podsjetiti kako II. vatikanski koncil svoj govor o Mariji, nakon dugih rasprava i tijesnih rezultata glasovanja, stavlja unutar dogmatske konstitucije u Crkvi. Autor naglašava Ratzingerovo upozorenje o opasnosti svojevrsnoga *ekleziomoznizma*, gdje bi eklesiološki kontekst apsorbirao u sebe marijanski element, gubeći iz vida svoju vertikalnu dimenziju i zapadajući u apstrakciju (koja po sebi uopće ne treba

majku). Takav pristup dovodi do teološke nepažnje prema Mariji i zaboravu mariologije. Prema tomu, uz ekzeziološki kontekst, ne smije se zaboraviti temeljna korelacija mariologije sa soteriologijom, kristologijom i – posebice – antropologijom. Marija, sa svom svojom autonomijom, *prethodi* Crkvi kao njezina personifikacija. Marija ima i posebnu antropološku vrijednost, budući da je u svojoj osobi personifikacija i ostvarenje Božje vizije čovjeka. Isto tako treba izbjeći opasnost da se mariologija pretvori u reducirano ponavljanje datosti pojedinih teoloških disciplina.

U djelu je dotaknuto i pitanje marijanskog kulta. Da bi bio ispravan, kult prema Mariji treba biti marijanski (ono što je Mariji vlastito), cjelovit (bez inzistiranja samo na jednomu dijelu Marijina misterija) i uravnotežen (razumom i srcem). Gdje u svijetu pobožnost prema Mariji slabi, otvara se prostor za razne ideologije.

Zadnje stranice knjige Staglianò posvećuje kratkoj analizi dvaju enciklika pape Benedikta XVI., *Deus caritas est* i *Spe salvi*, u kojima se Marijina osoba promišlja u kontekstu nade, te zaključuje svoje djelo ukazujući na suodnos između mariologije i pobožnosti: bolje poznavanje i razumijevanje Marije (mariologija) dovodi do veće vjerničke ljubavi prema Mariji (pobožnost). I obratno, ispravno ljubeći Mariju uvijek se više i bolje razumije njezin misterij. Prema tomu, istinski mariolog uvijek je i *svjedok* koji intenzivno živi osobni odnos s Marijom. U tom se kontekstu ističe kako i pobožna marijanska poezija treba biti više teološka, tj. sposobna posredovati Marijin misterij ljudskom srcu i razumu, uvijek u svjetlu vjere Crkve.

Dok je papa Ivan Pavao II. trošio mnoge snage na razvijanje ispravne *marijanske duhovnosti* u Crkvi, novost u mariološkom kontekstu Josepha Ratzingera, danas pape Benedikta XVI., može se prepoznati u nje-

govnoj metodološkoj postavci i teološkom doprinosu: Marija se promišlja bitno teološki u ekzeziološko-antropološkom jedinstvu.

Prema autorovoj analizi temeljni hermeneutički princip Ratzingerove mariologije dvostruk je: stvarnost osobnoga Boga koji se samodariva u ljubavi ulazeći u dijalog s čovjekom te, s druge strane, Marija koja je u svojoj osobi savršeno personalizirano ostvarenje čovjeka-slike Božje i njemu darovane sposobnosti suradnje u spasenju (*teološko-tipološka-personalistička* mariologija). *Personalistička* mariologija ujedno je i kontekstualna: Marija je personalistički model jedinstvenosti i posebnosti ljudske osobe nasuprot osiromašenju osobe postmodernističke kulture raznim formama antropološkoga redukcionizma, danas očitovana na mnogim društveno-kulturnim razinama.

Čitajući djelo katkada se može dobiti dojam kako su pojedine stranice brzo napisane. Na malobrojnim mjestima poetsko izražavanje nadomješta dublje teološko promišljanje. Osjeća se i manjak bogatijih metodoloških poveznica, posebice sa sekundarnom literaturom, koje bi jasnije ukorijenile Ratzingerova promišljanja. Tako se, primjerice, tek usputno ukazuje na Ratzingerovo korištenja djela sv. Bernarda.

Gledajući broj napisanih stranica o Mariji, možemo ustvrditi kako Ratzinger nema »veliku« mariologiju. No u njegovu slučaju to ne ukazuje na manjkavost, već na teološku jezgrovitost, što predstavlja svojevrsno umijeće.

Iako ovo djelo o Ratzingerovoj mariologiji nije jedino objavljeno djelo te tematike, ono dobiva na važnosti posebice u vremenu svojevrsnoga zaborava Marije u teologiji, kao pokušaj oživljavanja mariologije nadahnjujući se na veličini Ratzingerove teološke misli, koja nas uči kako je teško zamisliti katoličku teologiju bez mariološke dimenzije.

Boris Vulić